

ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕРСПЕКТИВ РЕАЛІЗАЦІЇ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ОСВІТНЬОЇ ТРАЄКТОРІЇ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ

RESEARCH ON THE PROSPECTS OF IMPLEMENTING A UNIVERSITY DEGREE CANDIDATE'S INDIVIDUAL LEARNING PATHWAY

У статті розглянуто основні аспекти побудови індивідуальної освітньої траєкторії здобувачів вищої освіти зі спеціальності «Харчові технології» Сумського національного аграрного університету. Для досягнення поставленої мети у дослідженні використано комплекс методів теоретичного та емпіричного характеру: аналіз наукових та науково-методичних джерел за темою дослідження, збір емпіричних даних та їх синтезування. Досліджено шляхи та перспективи реалізації індивідуальної освітньої траєкторії як одного з інструментів системи внутрішнього забезпечення якості вищої освіти. Увагу приділено суперечностям, які виникають під час створення освітнього середовища, орієнтованого на задоволення потреб та інтересів здобувачів. Однією з переваг проектної моделі побудови освітнього процесу на факультеті харчових технологій є можливість обрання здобувачами вищої освіти як вибірових компонентів, які спрямовані на розвиток загальних та інтегральних компетентностей, так і компонентів, які спрямовані на розвиток фахових компетентностей. Акцентовано увагу на процедурі вибору варіативних дисциплін, яка має відбуватися з урахуванням інтересів здобувачів, особливостей студентської мотивації, саморефлексії, заохочуючи студента до досягнення основних програмних результатів навчання. Стаття містить результати опитування здобувачів освіти бакалаврського рівня щодо вибору форми навчання під час побудови індивідуального процесуально-результативного руху, який зумовлений метою самореалізації в освітній діяльності через вибір освітніх компонентів, методів, темпу опанування результатів навчання, видів та технологій комунікації з іншими суб'єктами освітньої діяльності. Наголошено на недостатньому теоретико-методологічному і методичному обґрунтуванні побудови індивідуальної освітньої траєкторії здобувачів вищої освіти та на інтенсифікації цього процесу. Обґрунтована необхідність подальшого вивчення питання практичного забезпечення персонального шляху реалізації особистісного потенціалу майбутніх фахівців у контексті якісної професійної підготовки.

Ключові слова: індивідуальна освітня траєкторія, студентоцентроване навчання, індивідуальний навчальний план, вибірові навчальні дисципліни, вища освіта.

екторія, студентоцентроване навчання, індивідуальний навчальний план, вибірові навчальні дисципліни, вища освіта.

The article considers the main aspects of creating an individual learning pathway for the degree candidates in the specialty "Food Technology" at Sumy National Agrarian University. To achieve the goal, the study used a set of theoretical and empirical methods, namely the analysis of scientific and scientific-methodological sources on the research topic, collection of empirical data and their synthesis. The ways and prospects of implementing an individual learning pathway as one of the tools in the system of internal quality assurance in higher education have been investigated. Attention has been paid to the contradictions that arise in the process of creating an educational environment with focus on meeting the needs and interests of candidates. The substantial advantage of the project model of educational process at the Faculty of Food Technology is the opportunity for the students to choose the elective components aimed at developing general and integrated competencies as well as professional ones. Emphasis has been placed on the procedure for selecting an elective course, which should take into account the interests of students, the peculiarities of their motivation, self-reflection, encouraging them to achieve the main learning outcomes. The article contains the results of the survey among bachelor's degree candidates on the choice of form of learning when creating an individual procedural-effective movement, which is due to self-realization in educational activities through the choice of educational components, methods, pace of learning outcomes, types and technologies of communication with other educational entities. The authors emphasize the insufficient theoretical-methodological and methodical substantiation of creating an individual learning pathway for a university degree candidate and the intensification of this process. The necessity of further research on the issue of practical support of the individual way for realizing personal potential of future specialists in the context of high-quality professional training is substantiated.

Key words: individual learning pathway, student-centred learning, individual curriculum, elective courses, higher education.

УДК 378.14.014.13
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2021/34-2.7>

Габенко І.М.,
старший викладач кафедри інженерних технологій харчових виробництв Сумського національного аграрного університету

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Прискорення темпу суспільного розвитку, що характеризується зростанням обсягів та інтенсивністю інформаційних потоків, розширенням інноваційних процесів і стрімким науково-технічним прогресом за динамічно мінливих умов життя, є одним з основних чинників, який призвів до виникнення нових вимог до сучасної системи вищої освіти. Сучасна

освіта повинна забезпечувати підготовку фахівців, розвиваючи у них такі якості, як мобільність, адаптивність, креативність, конструктивність, вміння швидко приймати рішення та здатність орієнтуватися у зростаючому інформаційному потоці за умови студентоцентрованого навчання.

Освітньо-професійна програма зі спеціальності «Харчові технології» формується на основі

ідеї студентоцентрованого навчання, яке передбачає створення освітнього середовища, орієнтованого на задоволення потреб та інтересів здобувачів вищої освіти, зокрема надання можливостей для формування індивідуальної освітньої траєкторії [4].

Студентоцентроване навчання не може бути повноцінно реалізоване без запровадження в освітній процес індивідуальної траєкторії навчання.

Відповідно до Закону України «Про освіту» індивідуальну освітню траєкторію визначено як «персональний шлях реалізації особистісного потенціалу здобувача освіти, який формується з урахуванням його здібностей, інтересів, потреб, мотивації, можливостей і досвіду». Здобувачі освіти здійснюють вибір не тільки закладу освіти та запропонованих освітніх програм, а й видів, форм, темпу здобуття освіти, навчальних дисциплін і рівня їх складності, методів і засобів навчання [5].

Незважаючи на наявність досліджень, питання реалізації індивідуальної освітньої траєкторії у закладі вищої освіти у контексті модернізації освітньої галузі залишається дискусійним та потребує детального вивчення, що і зумовило вибір теми статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Слід указати на здобутки дослідників у висвітленні питання індивідуальної освітньої траєкторії, зокрема С. Алексєєвої, В. Багрій, С. Березенської, Ж. Білоцької, Б. Долинського, С. Донченко, Е. Зеєра, Т. Коростіянець, І. Краснощок, О. Нещєрет, Н. Олійник, О. Пенчук, Т. Руденко, П. Сисоєва, Я. Сухенко та ін.

Вивченню цього питання присвячено дослідження І. Каньковського, який визначив способи діяльності під час конструювання індивідуальних траєкторій та запропонував алгоритм дій, що гарантує евристичність освітньої діяльності й здійснення процесу підготовки фахівців [1].

Натєпер Ю. Рашкевич виокремив сім моделей реалізації індивідуальної освітньої траєкторії залежно від методики, покладеної в основу вибору дисциплін здобувачами вищої освіти під час формування варіативної частини індивідуального плану [6], а В. Федорова та М. Шуляк провели порівняльний аналіз моделей реалізації індивідуальної освітньої траєкторії здобувачів вищої освіти [7, с. 153].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Проблема реалізації індивідуальної освітньої траєкторії, яка набула особливої актуальності в контексті особистісно зорієнтованого навчання та освіти впродовж життя, має міждисциплінарний характер, активно досліджується в педагогіці з акцентом на педагогічних умовах, механізмах, формах, ресурсах і засобах створення на різних рівнях освіти.

Проаналізувавши наукові та науково-методичні джерела за обраною темою, можемо зробити припущення, що наразі залишається ще не достатньо вивченим питання того, як практично забезпечити персональний шлях реалізації особистісного потенціалу здобувача освіти у контексті забезпечення якості професійної підготовки майбутніх фахівців із вищою освітою.

Метою статті є теоретичне обґрунтування перспектив реалізації індивідуальної освітньої траєкторії фахівців зі спеціальності «Харчові технології».

Виклад основного матеріалу. Впровадження індивідуальних освітніх траєкторій у закладі вищої освіти відбувається за наявності низки суперечностей:

1) інформація і знання, які продукують у закладах вищої освіти, відповідно до освітніх програм, мають здатність швидко «застарівати». Світ змінюється дуже швидко, і за чотири роки в університеті, навчаючись на денній формі навчання, випускники університетів можуть втратити свої переваги на тлі здобувачів без диплома про вищу освіту, але з практичним досвідом роботи;

2) не встигають заклади вищої освіти і ще за одним трендом – переходом від стандартизації до персоналізації. Академічні знання (за умови постійного доступу до інтернету) стають усе менш важливими, ніж аналітичне мислення та інноваційність, а університетська освіта повинна видозмінитися так, щоб онлайн- та офлайн-навчання стали складовими частинами однієї форми навчання [9];

3) існує суперечність між необхідністю введення і відсутністю технологій процесу проектування освітніх траєкторій та недостатнім нормативно-правовим забезпеченням;

4) підлягатимуть трансформації і функціональні обов'язки викладача, який повинен стати сполучною ланкою між здобувачем освіти та зростаючим обсягом важливої інформації, в якій важко студентів розібратися самостійно, адже нині існує суперечність між необхідністю тьюторського супроводу процесу проектування індивідуальних освітніх траєкторій здобувачів та фактичною відсутністю фахівців, які здатні це здійснювати;

5) існує суперечність між необхідністю відповідальної та активної участі самих студентів у побудові власної індивідуальної навчальної траєкторії та їх неготовністю до цієї діяльності.

Індивідуальна освітня траєкторія здобувача вищої освіти факультету харчових технологій, яка сформована з урахуванням компетенцій і програмних результатів навчання, відповідно до Стандарту вищої освіти зі спеціальності «Харчові технології», а також індивідуального потенціалу, цілей, потреб, мотивів, можливостей студента, бачення ним свого місця і сфери діяльності у майбутньому реалізується за допомогою індивідуаль-

ного навчального плану, який складається на базі освітньо-професійної програми.

Під час розроблення варіативних освітніх маршрутів стає можливим планування освітнього процесу здобувачів з урахуванням їх потреб: маршрути для студентів із випереджальними темпами розвитку та обдарованих студентів; маршрут для студентів із низькою навчальною мотивацією; маршрут для студентів з особливими освітніми потребами.

Із метою втілення принципу індивідуалізованого підходу до навчання бакалаврів із харчових технологій нами пропонується комплексний підхід, який включає взаємопов'язані етапи, що реалізуються на різних курсах навчання в межах різних освітніх компонентів.

Побудова освітньої траєкторії починається вже на 1 курсі під час вивчення дисципліни «Університетська освіта», під час якої студенти усвідомлюють перелік вимог до бакалавра харчових технологій, а викладач має змогу визначити початковий рівень компетентностей, із якими студент прийшов до навчального закладу.

Студенти факультету харчових технологій реалізують своє право на вибір навчальних дисциплін згідно з Положенням про організацію вивчення навчальних дисциплін вільного вибору студентів.

Обов'язкові освітні компоненти забезпечують формування фахових компетентностей спеціальності. Перелік обов'язкових навчальних дисциплін визначається освітньо-професійною програмою підготовки здобувачів вищої освіти ступеня вищої освіти «Бакалавр» відповідно до переліку компетентностей та програмних результатів навчання. Варіативні освітні компоненти вводяться до програми для змістового доповнення її обов'язкової частини та забезпечують набуття компетентностей відповідно до сучасних вимог розвитку.

Вибіркові дисципліни є одним з інструментів формування індивідуальної освітньої траєкторії студентів, їх обсяг складає 60 кредитів ЄКТС, що відповідає 12 освітнім компонентам, обсягом 5 кредитів кожен, що становить 25% від загальної кількості кредитів ЄКТС освітньої програми підготовки здобувачів вищої освіти на бакалаврському рівні вищої освіти. На факультеті харчових технологій до навчального плану підготовки фахівців на першому (бакалаврському) рівні з третього по восьмий семестр – 2 дисципліни кожного семестру. Серед вибіркових дисциплін передбачаються такі, які спрямовані на розвиток загальних компетентностей та на розвиток фахових компетентностей [3].

Силабуси вибіркових дисциплін, які викладаються на факультеті, наводяться на сторінці факультету сайту університету, а вибір загально-університетських дисциплін здійснюється через платформу Moodle.

Інформування студентів про необхідність вибору ними вибіркових дисциплін здійснюють: деканат факультету, органи студентського самоврядування, куратори академічних груп. Студентам надається інформація щодо порядку, термінів, процедури запису та особливостей формування груп для вивчення вибіркових дисциплін. Вибір дисциплін студентами здійснюється у період до 1 березня поточного навчального року на наступний навчальний рік.

Отже, здобувачі освіти визначаються з набором вибіркових дисциплін шляхом ознайомлення з анотацією дисципліни, онлайн-запису на вибіркові дисципліни та подання заяви.

Індивідуальна траєкторія під час вивчення загальноуніверситетських дисциплін передбачає відмову від ідентифікації студента до певної академічної групи. Здобувачі освіти (за результатами ознайомчих лекцій, силабусів чи анотацій до дисциплін) мають змогу записуватися на курс до викладача. Таким чином, відбувається поєднання студентоцентрованого навчання та практики, за якої студентська група для вивчення певної дисципліни формується навколо викладача. Викладач та його навчальна програма для вивчення відповідної дисципліни є тим фактором, що й має кожного разу об'єднувати студентів у групи. При цьому кожного разу саме студент має обирати собі викладача та навчальну програму з кожної дисципліни [8].

Вибіркові навчальні дисципліни доповнюють програмні результати навчання, досягнуті внаслідок вивчення обов'язкових дисциплін, і мають бути спрямовані на більш повне задоволення освітніх та кваліфікаційних вимог здобувача вищої освіти для власного особистісного та професійного розвитку, потреб суспільства та держави, ефективнішого використання можливостей закладу освіти, врахування регіональних особливостей. Наприклад, до переліку вибіркових компонентів входять: Сучасні тренди в діловій комунікації, Теорія комунікації у професійному спілкуванні, Стратегічні комунікації та лідерство, Етикет з основами іміджології, Екологічна безпека та кліматична політика ЄС, Започаткування власної справи, Лідерство та HR-менеджмент, Тімбілдинг та інші.

Отже, вибіркові дисципліни несуть функцію розширення освітньо-професійної програми і повинні забезпечувати потреби здобувача в необхідних саме йому результатах навчання, а не використовуватись для досягнення програмних результатів [2, с. 11].

Після завершення процедури вибору дисциплін формується індивідуальний навчальний план студента на наступний навчальний рік, до якого включаються обов'язкові та обрані вибіркові компоненти, що визначають індивідуальну траєкторію навчання здобувача вищої освіти.

Реалізація індивідуального навчального плану може бути організована у формі: інституційного навчання (очного), дистанційного навчання, змішаного навчання або дуального навчання.

У результаті проведення тестування та опитування студентів 1, 1 курсу зі скороченим терміном навчання, 3 та 4 курсів зі спеціальності «Харчові технології» ми з'ясували, якій формі навчання віддають перевагу здобувачі освіти під час побудови траєкторії особистісного розвитку (табл. 1).

Таблиця 1

Результати опитування здобувачів освіти бакалаврського рівня спеціальності «Харчові технології» щодо вибору форми навчання під час побудови індивідуальної освітньої траєкторії

Курс	Очне навчання, %	Дистанційне навчання, %	Змішане навчання, %	Дуальне навчання, %
1	23	71	2,5	3,5
1 с.т.	24	41	23	12
3	29	29	25,6	16,4
4	45	24,2	12	18,8
Всього	30,2	41,3	15,8	12,7

Під час проведення дослідження на сформульоване запитання «Якій би формі навчання Ви віддали перевагу у наступному семестрі?» були отриманні неоднозначні відповіді. Більша частина студентів обрали варіант «дистанційне навчання» або «очне навчання». Слід зауважити, що відповідь «дуальне навчання» дали 12,7 % респондентів, причому можна прослідкувати тенденцію з кожним наступним курсом до збільшення кількості студентів, які виявили бажання поєднати навчання у закладах освіти з навчанням на робочих місцях на підприємствах.

Висновки. Здобувач освіти є суб'єктом траєкторії, яку він вибудовує у закладі вищої освіти. В університеті повинні структурувати цей процес, забезпечивши супровід тьютора та сформувавши умови для кожного студента. Вкрай важливо вибудувати освітню систему, яка дає можливість справжнього вибору, адже індиві-

дуальна освітня траєкторія повинна забезпечувати здобувачеві вищої освіти реалізацію прав і можливостей не тільки на індивідуальний відбір варіативних дисциплін, але і на участь в удосконаленні освітніх програм та складанні індивідуальних освітніх програм, на вибір форм і методів освітньої діяльності, вибір способів контролю, рефлексії та самооцінки своєї діяльності, вибір індивідуального темпу навчання, на випередження та поглиблення змісту навчальних курсів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Каньковський І.Є. Індивідуальні освітні траєкторії як необхідність сучасного процесу професійної підготовки фахівця. *Професійна освіта: проблеми і перспективи*. 2013. Вип. 4. С. 62–65.
2. Коростіянець Т.П. До постановки проблеми індивідуальних освітніх траєкторій студентів у вищій школі. *Інноваційна педагогіка*. 2019. Вип. 19. Т. 2. С. 9–12.
3. Положення про організацію вивчення навчальних дисциплін вільного вибору студентів. URL: <https://snau.edu.ua/wp-content/uploads/2020/09/Положення-про-організацію-вивчення-навчальних-дисциплін-вільного-вибору-студентів.pdf> (дата звернення: 25.01.2021).
4. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014р. №1556-VII/Верховна рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 03.02.2021).
5. Про освіту : Закон України від 05.09.2017р. №2145-VIII/Верховна рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 01.02.2021).
6. Рашкевич Ю.М. Освітні програми: побудова, опис, визнання. URL: <https://cutt.ly/GgTJsTd> (дата звернення: 29.03.2021).
7. Федорова В.О., Шуляк М.Л. Критичний аналіз моделей реалізації індивідуальної освітньої траєкторії здобувача вищої освіти. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія: Педагогічні науки*. 2020. Вип. 4. С. 152–157.
8. Федорченко Ю. Про підходи до формування і реалізації університетських освітніх програм. *Освітня політика. Портал громадських експертів*. URL: <http://education-ua.org/ua/articles/1283-pro-pidkhodi-do-formuvannya-i-realizatsiji-universitetskikh-osvitnikh-program> (дата звернення: 16.03.2021).
9. The Future of Jobs Report 2020. URL: http://www3.weforum.org/docs/WEF_Future_of_Jobs_2020.pdf (дата звернення: 15.03.2021).